

UR JANNES
SYNVINKEL

Hela 60 personer anmälde sig till höstmötet på Frostavallen. Detta var säkerligen, åtminstone till stor del, uttryck för det genuina intresse finska krigsbarn av naturliga skäl hyser för Marskalken av Finland. I sitt fängslade och kunniga föredrag fördjupade Curth Sjöholm bilden av människan Carl-Gustaf Mannerheim, från de tidiga

Mannerheim

barnaåren till de sista årens frivilliga exil i Schweiz. Eftersom Mannerheims liv och verk dessutom redan så ingående och utförligt nedteknats av både samtida och sentida historiker, torde ytterligare synpunkter och tankar lätt kunna avfärdas som både onödiga och överflödiga. Men hos mig väckte dock Curths föredrag en del personliga minnen och även tankar, som jag väljer att återge.

Den under barndomens krigsår av vuxenvärlden hos mig framkallade hjältebilden av Mannerheim lever fortfarande med stor skärpa kvar i mitt eget minne. Som tonåring bevitnade jag, tillsammans med några klasskamrater, en solig vinterdag 1951 på Malms flygplats hur kistan med hans stoft bars ned från flygplanet, som fört honom hem från Schweiz. Klart minns jag även den högtidliga kortege, som en kulan februaridag genom Helsingfors centrala delar förde Mannerheim till den sista

vilan. Tiotusentals tysta människor kantade kortegens väg fram till Sandudds begravningsplats. Den sovjetledda allierade kontrollkommissionen höll då en påtagligt låg profil. Några månader senare tågade stadens nyblivna studenter gemensamt till Sandudd för kransnedläggning på hjältegraven. För de finskspråkiga skolorna lade en flicka ned kransen. Själv fick jag samma hedersamma uppgift som representant för de svenskspråkiga skolorna.

Under 1960- och 1970-talen, då jag själv bodde i Sverige, präglades den politiska situationen i Finland i hög grad av strävandena att inte i onödan irritera eller provocera den mäktiga grannen, supermakten Sovjetunionen. Den finska försvarsmaktens storartade insatser under kriget talade man tyst om. Att Finland tack vare dessa de facto kom att utgöra det enda mot Sovjetunionen gränsande landet i Europa, som inte hade blivit direkt ockuperat eller styrt av en prosovjetisk marionettregim, var något man till fullo insåg och uppskattade men ändå sorgfälligt undvek att betona. Det var i tecknet av denna s.k. "finlandisering" som även Mannerheim blev föremål för ökande kritik och hundraårsjubileet av hans födelse 1967 kom att firas med påtaglig återhållsamhet.

Under senare år har jag i samband med mina Helsingforsbesök ett flertal gånger stannat upp och betraktat den ståtliga

ryttarstatyn av Mannerheim i stadens centrum. Den restes 1960, efter en

nationell insamling, vid den gata, som redan 1942 hade uppkallats efter honom. Hans memoarer, utgivna kort efter hans död, läste jag dock först långt senare i livet. Hans hem, sedan 1951 öppet för allmänheten som Mannerheim-museet, besökte min hustru Gerd och jag för första gången så sent som för något år sedan.

Mannerheimättens vapen.

Den 3 september 2001 hedrade Rysslands president Vladimir Putin Marskalken av Finland genom att uppvakta vid hans grav. Med denna gest betygade den forna fiendestatsens arvtagare sin vördnad inte endast för Mannerheim. Han uttryckte samtidigt sin respekt för Finland och dess historia. I Sverige återgavs i TV-nyheterna samma kväll denna symboliskt så betydelsefulla händelse endast i förbigående.

Att Mannerheim fortfarande, mera än ett halvt sekel efter sin död, åtnjuter stor högaktning i Finland visade icke minst finska Rundradions omröstning 2004. I denna blev han med stor marginal vald till den störste finländaren genom tiderna. Att han spelade en avgörande roll för Finlands självständighet och fortbestånd som fri nation torde stå höjt över varje tvivel. I min personliga minnesvärld intar han en av de främsta hedersplatserna.

Jean Cronstedt

Min första måltid i Sverige var köttfärs och potatis.

Riksarkivets arkiv över Hjälpkommitténs handlingar är inte lätt att hitta i, eftersom deras arkivförteckningar ofta är ofullständiga. En arkivförteckning som bara anger "Diverse handlingar" är ju inte särskilt upplysande. Så det var mera av slump att jag hittade en mycket detaljerad beskrivning över mitt första dygn i Sverige.

En dokumentsamling i sju volymer, heter "De finska barnens placering i Sverige". Där valde jag volym nr 7, vars innehåll beskrevs på detta torftiga sätt: "Diverse listor (Finska sommarbarns)". Här fanns en rad förteckningar och annat material över de transporter av sommarbarn, som skedde under ca 4 veckors tid från slutet av maj 1941 tre veckor in i juni. Jag bläddrade vidare i bunten och hittade också uppgifter om nya barntransporter, som kom igång i lite senare det året. Eftersom jag vet att jag själv kom till Stockholm den 1 oktober fortsatte jag att leta och plötsligt hittade jag ett papper daterat 1 oktober 1941 och kallas kort "P.M: III".

Dokumentet handlar om S/S Arcturus, som den 1 oktober skulle anlända med finska barn och om hur och vart dessa barn skulle transporteras vidare i Sverige. Det är helt enkelt en handlingsplan över hur barnen skulle omhändertas efter landstigningen på Skeppsbron.

S/S Arcturus beräknades anlända kl 16.15 med 223 barn och 32 färdledare. Kl 17.55 skulle med buss 70 av barnen tillsammans med 17 svenska lottor föras till Stadsmissionen i Gamla stan. Där skulle utspisning ske med köttfärs, potatis och hårt bröd.

Klockan 18.55 skulle 15 barn transporteras till Centralen för att resa med tåg till Uppsala.

Klockan 19.00 skulle 5 barn föras till Norra Bantorget där de skulle resa med buss till Håtuna.

Klockan 22.00 skulle 50 barn hämtas med buss och föras till Centralstationen för att resa med tåget kl 23.10 till Eslöv. Färdledare blev fru Egnerts och 6 finska lottor. Barnen skulle ha med matsäck bestående av smörgåsar, mjölk, kex och russin. Filtar från Röda Korset skulle medföras på tåget och återsändas med de finska färdledarna. På morgonen den 2 oktober skulle barnen utspisas kl 8.45 med välling i Alvesta av ortens lottor. Dokumentet anger också nummer på alla de 50 barn som skulle med tåget, där ibland finns nr 1088 och 1089 som var min bror Seppos och mitt registreringsnummer.

Naturligtvis fanns detaljerade planer även för resten av barnen den dagen. Sålunda skulle 9 barn till Katrineholm, 50 till Skövde och Falköping, 50 till Karlstad och 45 barn skulle tas om hand av Frälsningsarmén.

Så långt dokumentet.

Den 2 oktober, efter vällingstoppet i Alvesta, fortsätter tågresan till Eslöv, dit vi kommer vid 13 tiden. Enligt en tidningsartikel i tidningen Skåningen, samlades barn och följeslagare i dåvarande Hotell Nilssons matsal. Där fick vi mat vid dukade bord innan vi blev hämtade av våra tillkommande fosterföräldrar. Menyn från detta restaurangbesök har jag dock inte fått tag i.

Av informationen om filtarna kan man förstå att vi sannolikt åkte i en s.k. kupévagn, men hur man bäddade ner oss framgår inte. Det nämns ingenting om kuddar eller madrasser. Inte heller något om plywoodskivor, som fanns på andra barntransporter.

Jag har inget minne av allt detta, så det känns både spännande och kul att ha fått så i detalj beskrivet mina första timmar i Sverige.

Är ditt registreringsnummer någonstans mellan 912 och 1157, så kontakt mig, för då har du också kommit med S/S Arcturus den 1 oktober 1941, och jag kan berätta mer om din fortsatta resa.

Tapani Rossi

Barnhjälpen blev en kvinnorörelse

Hjälpen till Finlands barn kan nog sägas ha varit en stor svensk kvinnorörelse.

Det var en handfull kvinnor som bara ett par dagar efter krigsutbrottet 30 nov 1939 hade skisser färdiga för hur man ville hjälpa finska mödrar att undkomma krigets färd, genom att erbjuda barnen trygga hem i Sverige. Det var organisationer som Fredrika Bremerförbundet, Röda Korset, Lotta Kåren och Rädda Barnen som tog tag i de praktiska detaljerna.

Det var framför allt kvinnor som på lokal nivå organiserade mottagningsarbetet.

Lotta Kåren

med sin nästan militära organisation blev den som till volymen kanske gjorde den största insatsen. I de flesta längre resor inom landet var lottorna engagerade som reseledare och vårdare. Lottorna tog hand om saneringen av såväl barn som kläder vid gränsmottagningarna. De svarade för utspisning på tåget eller vid tågstopp utmed färdvägen. Och inte minst var det lottorna som försökte trösta oss när gråten och saknaden efter mamma blev för svår. Efter kriget bad man Lotta Kåren att ange hur många arbetstimmar man avsatt för krigsbarnen. Svaret blev att man kommit fram till 334.400 timmar för lottornas arbete åt Hjälpkommittén - i Stockholm. Hur mycket lottorna i övriga Sverige gjort kunde man inte få fram - "vi veta ju tillfällen då ingen människa hann hålla reda på några timmar, men däråt är intet att göra." Arbetet i Stockholm var främst förlagt till Hotell Anglais och till transporter från och till båtar, tåg och vårdinstitutioner inom stan. Här medverkade också Röda Korset. På goda grunder kan man anta att Lotta Kårens insatser för krigsbarnen uppgår till mångdubbelt de 334 000 timmarna som gjordes i Stockholm. Underligt nog har Lotta Kåren inte i egna jubileumsskrifter mer än rent parentetiskt redovisat sina insatser för finska krigsbarn.

Fortsättning sid 4 >>

“Min viktigaste insats i livet var nog vården av de finska barnen”

Möte i Harplinge

En fantastisk person och personlighet fick jag förmånen att träffa en dag i november i Harplinge. Det var Elsa Peterson, som på 40-talet, som finsk lotta och hushållsföreståndare, kom till Sverige och arbetade med finska barn. Föreningen Nordens avdelning i Getinge-Harplinge stod som värd för ett möte med Elsa Peterson, som under ungefär två års tid arbetat med och för sjuka finska barn i Sverige.

Gedigen utbildning och lotta

Elsa Cedergren är finlandssvenska och föddes i ett samhälle utanför Helsingfors för 87 år sedan. Hon tidigt fick en gedigen utbildning på Högvalla husmodersskola i Borgå. Under krigsåren anslöt hon sig till Lotta Svärd organisationen. Hon deltog bland annat i upprustning av det av ryssarna förstörda sjukhuset i Hangö efter stadens befrielse 1941 och var också 1943 på karelska näset.

Följde med barn till Sverige

Hon var hemma i Helsingfors-trakten hösten 1944 och hjälpte till med den hastigt beordrade evakueringen av Porkkalaområdet. Strax därefter blev hon tillfrågad om hon ville bli ledsagare för en grupp sjuka finska barn, som skulle till Sverige, och sedan åta sig arbete på svenska anläggningar där barnen vårdades. Utan att tveka antog den utmaning. Det hela startade med en tågresa genom den nyblivna ryska enklaven alldeles väster om Helsingfors. I Åbo togs barnen ombord på S/S Arcturus. Elsa arbetade i det stora lastutrymmet där barnen låg i våningssängar och hängkojor. Barnen grät, hostade och spydde. Det var verkligen eländigt och den otillräckliga personalen kunde inte hjälpa eller trösta alla.

Kikhostebarn i Ronneby

I Sverige gick resan direkt till en karantänsförläggning på Ronneby Brunn. Barnen fördelades på olika byggnader inom området och Elsa

kom till ett hus där kikhostebarn placerats. Barnen hade det mycket svårt innan de fick lindrat sin hosta. Hon glömmer inte en liten pojke, som fick en så svår hostattack att ändtarmen pressades ut. En skakande upplevelse för såväl pojken som personalen.

Konvalescentbarn i Limmared

Karantänsförläggningen upphörde, barnen fördelades till barnhem och sjukhus och Elsa kom till ett barnhem i Limmared. Där fanns ett tjugotal pojkar, som var konvalescenter efter operationer av olika tbc-angrepp i skelettdelar. De hade bandage och proteser av olika slag. Några av de äldre pojkarna gick i skola i närheten andra blev undervisade av en finsk lärarinna. Efter några månader fick Elsa av någon anledning fick en placering på ett barnhem för tonårspojkar i Kungsgården i Ovan sjö, söder om Gävle. Där var hon bara i tre veckor. Hon upplevde den svenska personalen som hård och straffande mot de finska pojkarna, som nog inte heller var så lätta att tas med.

En arbetskamrat blev professor.

Efter en kort vistelse hemma i Finland återkom hon, nu till

Halmstad där hon fick arbete på det s.k. Finlandshemmet i gamla rådhuset. Där blev hon arbetskamrat och vän till Tuulikki Pietilä, som senare blev berömd konstnär och professor i grafisk konst men även livskamrat till Tove Jansson.

Många av barnen som kom var ganska svårt sjuka. Difteri hade antagligen lett till en liten flickas död om inte Elsa upptäckt hennes tillstånd och fått henne till omedelbar läkarvård.

Nya uppgifter

Ganska snart blev Elsa Cedergren ombedd att åta sig föreståndareuppgiften på

barnhemmet, som var inrättat på Kulsegård i Sär dal norr om Halmstad. Även här var det fråga om konvalescentbarn, som ofta kom från vård på Apelvikens kustsanatorium. I ungefär ett och ett halvt år var Elsa ansvarig för det tjugotal barn, som var placerade här. F.ö. en härlig miljö för barnen. Många av dem fann fosterhem på orten. Det var här Elsa hittade kärleken och när hon gifte sig 1946 efterträddes hon av sin syster Berit som övertog föreståndareansvaret fram till att barnhemmet avvecklades 1947.

Svenska hjälpen räddade liv

Elsa (Cedergren) Peterson kan inte nog poängtera vilken enormt stor och viktig insats Sverige gjorde för de sjuka finska barnen. Hon är fullkomligt övertygad om att om den inte funnits hade hundratals barn inte överlevt i Finland. Elsa blev själv en del av denna viktiga insats för Finlands barn. Några av barnen håller fortfarande kontakt med henne.

Elsa Peterson har under många år arbetat som hushållslärare, utöver arbetet som husmor. Hon bor nu i Varberg och är omgiven av en stor familj.

Tapani Rossi

Sydsveriges Finska Krigsbarn

TERVE! nr 29-30 2006 Red: *Tapani Rossi*
tapani@rossi.se Tel: 0413-24236
Hemsida: <http://terve.rossi.se>
Frejgatan 3D 243 34 HÖÖR

MEDLEMS- AVGIFTEN

Det är snart dags att betala medlemsavgiften för 2007.

Tillsammans med TERVE-bladet följer ett inbetalningskort till föreningens plusgiro. Styrelsen väddar till dig att göra inbetalningen så snart som möjligt och helst **före januari månads utgång**.

Inbetalningarna fungerade bättre inför år 2006 än tidigare. Några var dock så sena att de blev avrapporterade som medlemmar och missade där-efter såväl TERVE-bladet som MedlemsNytt.

Styrelsen hoppas på snabba inbetalningar även denna gång.

Årets medlemsavgiften är densamma: 175 kr för ordinarie medlem och 75 kr för stöd-medlem.

Du som har möjlighet kan betala via internet till vårt plusgirokonto 134419-1.

Namnbyte

Alla ni som deltog i höstmötet på Frostavallen i oktober vet att vi då bytte namn till **Sydsveriges Finska krigsbarn**. Namnet Skåneföreningen blev ju inadekvat, eftersom flera medlemmar också finns i Blekinge, Småland och Halland. Namnbytet kan kanske också motivera fler från just dessa län att ansluta sig.

Det finns många krigsbarn, som ännu inte känner till vår existens, så en rekryteringsinsats inför nya året kan vi väl hjälpas åt med.

Fortsättning fr sid 2.

Barnhjälpen - en kvinnorörelse

Röda Korset

hade inte samma tydliga struktur och organisation som lottorna. RK blev därför inte riktigt lika synligt. De lokala RK kretsarna tycks ha haft en mera självständig roll än Lotta Kåren. På det lokala planet var det ofta Röda Korsets medlemmar som organiserade rekryteringen av fosterhem, mottagningen av barnen och mötte dem på tågstationen. RK satsade pengar på inrättande av barnhem och skapade ett flertal sådana, som de också drev och bemannade. Det var oftast hem för sjuka eller handikappade barn. RK svarade också för utrustning av flera andra barnhem, dels med sängutrustning och dels med kläder till barnhemsbarnen.

Samtidigt skall påpekas att Röda Korset var och är en internationell organisation, som gjorde att insatserna för just finska barn kunde variera något från ort till ort. Den som tittar i protokoll mm från krigsårens små Röda Kors kretsar upptäcker att det avsattes otroligt många arbetstimmar åt att sy och förfärdiga all slags plagg och utrustning till mottagare i hela Norden. Och då skall man komma ihåg att det fanns en viss ransonering även på textilier.

Intimt samarbete

mellan Röda Korset och Lotta Kåren förstärkte de båda organisationernas effektivitet.

Andra organisationer

återkommer jag till senare. Du som känner till Rädda Barnen, Fredrika Bremerförbundet eller andra organisationer - hör av dig till mig.

Tapani Rossi

Möten

Reservera tid för årsmötet fredagen den **16 mars** och Nordiska krigsbarnsmötet **18-20 maj 2007**.

Information hittar du i nr 4/2006 av MedlemsNytt.

Ondska har alltid funnits

men ibland blir den grym.

En tidningsartikel i DN den 9 jan 1947 avslöjar en rent förfärlig historia. Jag mår fortfarande illa och kan gråta när jag läser om lille Pekkas ofattbart grymma öde.

Tapani

Femårig finsk pojke misshandlades till döds efter Sverigevistelsen.

Från Dagens Nyheter

Helsingforskorrespondent.

HELSINGFORS, onsdag

En femårig pojke, hemkommen till Kuru från Sverige, har misshandlats av föräldrarna och på juldagen dött under mystiska omständigheter. Fru Elsa Bruun i barnflyttningkommittén uppger att detta är det enda kända fall då barnets svårigheter blivit extrema.

Den ruskiga händelsen håller som bäst på att utredas. Det är säkert att 5-åriga Pekka Nordlund behandlats mycket illa, omtalar länsmannen i Kuru. Både föräldrarna - stallkarlen Vihtori Nordlund och hans hustru - och grannar har varit i förhör, och ruskiga detaljer om pojken behandling har avslöjats.

Tavastehus läns ombud för barnflyttning besökte för en månad sedan pojken sedan anmälan inkommit om att pojken verkade sjuklig och klen, han hade igensvullna ögon och diverse sår, men han klagade inte över dålig behandling. Såren kunde härröra från utslag som pojken rivit sönder, intygade en hälsosyster. Pojken var klen begåvad och hade tydligen haft engelska sjukan. De sex övriga syskonen var friska och pigga.

Pojkens tillstånd befanns vara så dåligt att länsombudet beslöt att skaffa honom ett fosterhem. Saken hann emellertid inte ordnas innan pojken dog.

En orsak till faderns hat till sonen förmodas ha varit att pojken efter hemkomsten från Sverige endat kunde tala svenska, som fadern inte förstod.

**Styrelsen och TERVE-red.
önskar bladets läsare
GOD JUL & GOTT NYTT ÅR!**